

MATICSÁK SÁNDOR

Az erza-mordvin absztrakt főnévképzők történeti produktivitása

This paper discusses six abstract nominalising affixes (-ma/-mo/-me, -вкc, -кc, -чи, -лма/-лмо and -вт/-вт ь) with respect to their former and current productivity. At present the most productive Erzya deverbial nominalising affix is -ma, -mo, -me. It has long been productive; it plays an important role in the first extensive document of Mordvin literacy, viz. DAMASKIN'S dictionary. Lexicographic practice shows great variation (Paasonen, for instance, includes very few words from this set), since the number of deverbial nouns is practically unbounded. The affix -кc has also been productive for a long time and is still used to create new words but does not frequently attach to words of Russian origin. The second most productive deverbial nominalising affix is -вкc. It shows different features than the former two, its productivity increased significantly only in the 20th century; and the same is true of -чи. This latter did not belong to the productive affixes before the 20th century, but it has become very productive by now – primarily because of the neologist movement and the tendency to create new abstract concepts. The affix -лма/-лмо was probably quite productive but it no longer is, though some linguists are making efforts to revive it. The affix -вт (ь) was never very productive, and it has been superseded in its function by the affix -вкc.

Keywords: Erzya-Mordvin, nominalisation, productivity

1. A források

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogyan változott az erza absztrakt főnévképzők produktivitása az elmúlt évszázadokban. Ehhez a következő forrásokat használtam fel: a) DAMASKIN 1785-ös szótára, b) PAASONEN 19-20. század fordulóján gyűjtött anyaga, amely szótár formájában 1990-1998 között látott napvilágot, c) erza-orosz nagyszótár, 1993, d) erza-finn szótár, 2000, e) finn-erza szótár, 2000, f) erza-magyar szótár, 2003. Ez a vizsgálat erősen egyoldalú, hiszen nem a valós nyelvhasználatot térképezem fel, hanem csak a szótárakban felbukkanó szókinccset kényszerítem színvállásra, nem a nyelv egészének képzőit vizsgálom, hanem csak egy szerző(gárda) nyelvhasználatát, nyelvi ízlését. A szótári adatok, nem zárt korpusz lévén, pontos számszerű következtetéseket levonására nem alkalmasak, de a tendenciák megrajzolására igen. A képzők használata/nem használata bizonyos értelemben divatjelenség is, egyáltalán nem véletlen, hogy az új szavak megalkotására rákényszerített szótárszerzők milyen elemekkel dolgoztak és dolgoznak a mai napig.

Nyelvtudományi Közlemények 111: 87–113.

DOI: 10.15776/NyK.2015.111.4

1.1. A mordvin írásbeliség csak mintegy háromszáz évre tekint vissza. A képzőtani vizsgálatokra az első idők nyelvenlékeit, a rövid, legfeljebb 200–300 szavas szójegyzékeket nem lehet felhasználni (WITSEN 1692, MESSERSCHMIDT 1720–27, STRAHLENBERG 1730, FISCHER 1747, MÜLLER 1743/1791, PALLAS 1786–87; részletesebben I. MATICSÁK 2012: 17–38).

Az első terjedelmesebb szótár DAMASKIN püspök (1737–1795) műve. A püspök többnyelvű szótárának (Словарь языков разных народов в Нижегородской епархии...) első kötete orosz–tatar–csuvas–erza–mordvin szótár 1038 oldalon, a második rész pedig orosz–cseremiszi szójegyzék 746 oldalon. A szótár mordvin részét FEOKTISTOV 1971-ben rendezte sajtó alá. A szótárban mintegy 11.000 szócikk szerepel (FEOKTISTOV 1968: 58–77, 1971: 22–25). A szótárban rengeteg lexikai innováció található, sajnos azonban fantáziadús nyelvi leleményeinek csak egy kis része él a mai napig a mordvin közszókincsben (ZAIČZ 1969: 189–190, MATICSÁK 2012: 155–193). Ez a szótár már alkalmas arra, hogy többé-kevésbé felmérjük a 18. sz. végének képzőállományát, annak produktivitását.

1.2. PAASONEN mordvin munkássága finnugrista körökben közismert, mordvin hangtana, a tatar és csuvas jövevényszavakról írott tanulmánya a mai napig helytálló. PAASONEN a szótári anyagot 1889 és 1902 között gyűjtötte, nyolc mordvin anyanyelvű munkatársa segítségével. Műve sokáig kéziratban állt, de végül KAINO HEIKKILÄ (1936 és 1971 között) és MARTTI KAHLA (1981-től) több évtizedes szerkesztői munkájának eredményeként, két mordvin nyelvész, FEOKTISTOV és ERMUŠKIN közreműködésével 1990 és 1998 között napvilágot látott. A négykötetes – orosz és német szómutatóval hatrészes – nagy nyelvjárási szótár, a Mordwinisches Wörterbuch (MdWb) a mordvinnal foglalkozó szakemberek megkerülhetetlen alapműve. (Részletesebben I. GRÜNTHAL 2001.)

1.3. A kilencvenes évek a mordvin szótárirás aranykorát jelentették. 1993-ban jelent meg SEREBRENNIKOV, BUZAKOVA és MOSIN szerkesztésében az erza–orosz nagyszótár (ÉRV), a ŠČEMEROVA szerkesztette erza–orosz–erza szótár és ŠČANKINA moksa–orosz–moksa szótára. Három évvel később látott napvilágot POLJAKOV és KELINA moksa iskolai szótára, 1998-ban pedig SEREBRENNIKOV, FEOKTISTOV és POLJAKOV szerkesztésében a moksa–orosz nagyszótár. E szótárak közül nagyobb terjedelmű az 1993-as erza–orosz szótár 27 ezer, valamint az 1998-as moksa–orosz szótár 41 ezer szócikkkel. (Az erza–orosz nagyszótárról I. ALVRE 1994.)

1.4. A 90-es években Turkuban több mordvin szótár is készült: NIEMI és MOSIN erza–finn szótára (ESS, 1995), HERRALA és FEOKTISTOV moksa–finn szótára (1998) és ALHONIEMI – AGAFONOVA – MOSIN szerkesztésében a finn–erza szótár (SES, 1999). A három szótár közül a legterjedelmesebb a finn–erza 17.000 szócikkkel, ezt az erza–finn követi 12 ezerrel. A legkisebb a moksa–finn

9.000 címszóval. Mindhárom szótár törekszik kifejezések, példaanyagok megadására. (A szótárakról részletesebben l. BARTENS 2001, MATICSÁK 1999, 2000.)

A SES az utóbbi két évtized talán legjobban megszerkesztett szótára, hiszen igyekszik kerülni az orosz szavak beemelését, helyettük rengeteg (részben saját) nyelvújítási elemet vesz fel – akárcsak 215 évvel azelőtt DAMASKIN. Az is valószínű, hogy – a püspök szóteremtéseihez hasonlóan – ezek közül is nagyon sok ki fog hullani az idők rostáján, de a nyelvhasználók legalább lehetőséget kapnak arra, hogy az új fogalmakat, tárgyakat ne oroszul (esetleg csak valamennyire elmordvinosítva), hanem valóban az anyanyelvükön nevezhessék meg.

1.5. A magyarországi mordvin lexikográfia legjelentősebb képviselője MÉSZÁROS EDIT.¹ 1999-ben Szegeden jelent meg RAISA ŠIRMANKINÁVAL közösen írt erza-magyar szótára, amely átdolgozott, kibővített formában – mintegy 16 ezer szócikkkel – négy évvel később látott napvilágot. Az első munka mordvin címszavai latin, a második kiadásé cirill betűsek. Mindkét szótár igyekszik sok kifejezést, példamondatot megadni. E szótárak jellegzetessége, hogy a szerzők a magyar jelentéseknek minél több szinonimáját szerepeltetik.

2. A vizsgálatba bevont képzők

Az erza absztrakt főnévképzők sorába a -ma/-mo/-me, -вкс, -кк, -вт (ь), -лма/-лмо és a -чи tartozik. Ezeknek a szuffixumoknak a szótári előfordulása régen is és mai is erősen eltérő képet mutat. A skála egyik végpontján azok az elemek helyezkednek el, amelyek egykoron is nagyon produktívak voltak, s ezt a jellemvönásukat manapság is megőrizték; míg a másik végletet azok a szuffixumok jelentik, amelyeknek DAMASKIN idejétől kezdve gyenge produktívítási mutatókkal rendelkeznek.

2.1. -ma/-mo/-me²

Ez az elem a legproduktívabb absztrakt (deverbális) erza névszóképző. A vele alkotott szavak etimológiailag teljesen átláthatóak.

Az ősi *-m nomenképzőre megy vissza, vö. fi. -ma/-mä, -in, -mus/-mys, lp. -m cser. -m, -mä, -mç, -mő, vtj. -(e)m zij. -(l)m, -(e)m vog. -m osztj. -m ma. -m (álom villám, alom, tetem) stb. (LEHTISALO 1936: 82-110, A. KÖVESI 1965: 212-232, SEREBRENNIKOV 1967: 70, 77-78, MAJTINSKAJA 1974: 344-345, HAKULINEN 1979: 130-132, 169-170, 193-195, 197-199, 210-212.) A mord-

¹ L. még az általa szerkesztett magyar-erza-mordvin szótárt (MÉSZÁROS 2008).

² A szakirodalomban meghonosodott formával szemben e képzőt inkább -ma, -mo (-me) alakban célszerűbb felvenni. Vizsgálataim alapján a -me elem a mai szótári állományban mindössze 17 szóban mutatható ki, mára már elvesztette produktívítását, szemben az igen termékeny -ma és -mo alakváltozattal.

vinban elhomályosult denominális képzőként él a ?качамо 'füst' (UEW 2: 641, SSA 1: 328, MdKons 51, ÈtV 63, ÈSM 116), койме 'lapát; ásó' (UEW 1: 170, MdKons 63, ÈtV 75, ÈSM 155), пинеме 'zab' (UEW 2: 726), ?пурямо 'zúza' (UEW 1: 378, SSA 2: 356, ÈtV 155, ÈSM 385), сеяма 'tapló(gomba)' (UEW 771, MdKons 136, ÈSM 398), солгамо 'melltű, csat' (UEW 2: 774, MdKons 148, ÈtV 175, ÈSM 422), удем 'velő' (UEW 1: 572, MdKons 179, ÈSM 457) szavakban.

Szemantikai mezeje rendkívül szerteágazó, a két nagy kategória (az ige argumentum-szerkezetének minőségétől függően) az absztrakt főnevek és a konkrét tárgyak, eszközök halmaza.

Szakirodalmi információk: EVSEV'EV 1934/1963: 42, BUBRIH 1947: 42, SE-REBRENNIKOV 1967: 70, ERDÓDI 1968: 217, MAJTINSKAJA 1974: 344-345, LAZAR 1975: 204-206, FEOKTISTOV 1975: 300, CYGANKIN - DEVAEV 1975: 92, Grammatika 1980: 105-106, CYGANKIN 1976: 91-92, 1981: 41-42, 2006: 34-35, KERESZTES 1990: 67, ZAICZ 1998: 202-204, MÉSZÁROS 1998: 59, BARTENS 1999: 106, Érzañ kel' 2000: 36, RJABOV 2000a: 280, 2000b: 168-169, 2002: 59, MATICSÁK 2014.

A szóvégmutato szótár (LUUTONEN ET AL. 2004) alapján összeállított adattárbamban összesen mintegy 2500 -ма, -мо deverbális főnévképzős alak szerepel. E képzővel az igékből szinte korlátlan számú főnevet lehet képezni, csak a szótárszerkesztői szigor szabhat gátat a (sokszor mesterséges szinten maradó) szavak parttalan felvételének. Ehelyütt természetesen nem sorolom fel az összes ide tartozó képzett szót, mindössze a ва- kezdetűekből adok egy kis ízelítőt:³

вадема 'мазь' (ÈRV 96); 'bekenés, bennázolás' (EMSz 65) < ваде 'мазать, намазывать; beken, bennázol' (l. még: ваднема),⁴
важдамо 'успокоение, утешение [megnyugtatás]' (ÈRV 98) < важд-а 'успокоить, утешить; megnyugtat, elcsendesít',

³ A szócikkek felépítése a következő. Címzőként a mai - cirill betűs - erza irodalmi nyelvi alak áll. A jelentéseket oroszul (az erza-orosz nagyszótár [ÈRV] alapján, magyarul (MÉSZÁROS erza-mordvin-magyar szótára [EMSz] alapján), finnül (az erza-finn kis-szótár [ESS] alapján), valamint oroszul és németül (PAASONEN nagy nyelvjárási szótára [MdWb] alapján) adom meg. Ha az adott címző nem szerepel a mordvin-magyar szótárban, a könnyebb tájékozódás végett szögletes zárójelben megadom a magyar jelentéseket.

⁴ Az ugyanazon igetöböl többféle igeképzővel ellátott szavakból létrehozott főnevek (pl. авардема ~ аварьгадрама, апаргадрама ~ апаргалема, арт ома ~ арт нема) közül címzőként csak egyet tüntetek fel, az alakváltozatokat csak utalásszerűen közlöm, forrás és jelentés megadása nélkül (a jelentések általában többé-kevésbé megegyeznek a címzőben megadottakéval, a forrás pedig könnyen felfedhető a címző leőhelye alapján).

важодема 'старание' (ÉRV 98); 'munkálkodás, munkavégzés, fáradozás' (EMSz 66); ваžadима 'жёсткая работа / hartes Arbeiten' (MdWb 2571) <важоде 'работать; dolgozik, fáradozik', валдромт ома 'освещение [megvilágítás]' (ÉRV 102) <валдромт о- 'светить, осветить; megvilágít', валнома 'поливка' (ÉRV 103); 'öntés; (meg)öntözés, (meg)locsolás' (EMSz 69); 'kastelu, valelu' (ESS 23) <вално- 'пролить; önt, megöntöz' (l. még: валнома), вальмамо 'halottisiratás' (EMSz 70) <вальма- 'умереть, погибнуть; meghal, elhuny', вандролгадра 'блеск, сияние [csillogás]' (ÉRV 105) <вандролгадр- 'заблестеть, засиять; megcsillan, felcsillan' (l. még: вандролдра), ваннома 'просмотр' (ÉRV 106); '(meg)nézés, megtekintés, (meg)őrzés' (EMSz 70) <вано- 'смотреть; néz' (l. még: ваннома), ваньскавт ома 'чистка' (ÉRV 107); '(meg)tisztítás, (ki)takarítás' (EMSz 72) <ваньскавт о- 'чистить, вычистить; (meg)tisztít, (ki)takarít' (l. még: ваньскадра), вариамо 'kilyukasztás, átlukasztás' (EMSz 73, ÉRV 108) <вариа- 'продырявиться; kilyukaszt, átlukaszt' (l. még: вариавт ома, вариавгадта ома, вариавгадома, вариавгавт ома), варнома 'карканье' (ÉRV 109); 'károgás' (EMSz 73) <варно- 'каркать; károg', васт ома 'встреча' (ÉRV 112); 'találkozás, találkozó; fogadás, fogadtatás' (EMSz 76); 'tapaaminen, kohtaaminen' (ESS 25) <васт о- 'встретить, встречать; találkozik, fogad' (l. még: васт нема, васт овома), ват ордома 'кваканье' (ÉRV 113); 'brekegés, kuruttyolás' (EMSz 76) <ват ордо- 'квакать; brekeg', вачкодема 'удар' (ÉRV 114); 'ütés, csapás' (EMSz 77); 'isku, lyönti' (ESS 25) <вачкоде- 'ударить; megüt, megver', вачома 'голодание [éhezés]' (ÉRV 114) <вачо- 'проголодаться; megéhezik'.

Ez a képző igen régóta produktív lehet. DAMASKIN szótárában rengeteg -ma/-mo (-me) képzős alak fordul elő, ennek az (is) az oka, hogy a 18. század végére az orosz államhatalom megsziárdulásával, a társadalmi-kulturális élet és a gazdaság fejlődésével sok új, elvont fogalom került be a nyelvbe (részletesebben: ŠEJANOVA 1989: 72–73).

Néhány példa DAMASKIN szótárából (az а-в betűk anyagából): авардима, авардеме (59, 141, 201, 251, 327), авт нима (108), авулдама (49), авулдямо (49, 70, 180), азаргалима (48), аздамо (159, 177), айгема (260), аксурдамо (303), алт омо, алт ума, алт ыма (177, 227), амулима (56, 309), андромо (187, 189, 225), анокст амо (56, 59, 76), ардомо, ардумо (43, 176, 235), арт омо (125), арцема, арцима, арцыма (67, 82, 105, 111 stb.), ацамо (47, 120, 135 stb.), ащеме, ащима (88, 101, 105 stb.), божамо (120, 222, 229), бурямо (58),

валамо, валномо, валнума (110, 149, 210, 232, 271, 319, 327), валгомо, валгума (76, 272, 281), валдромо (136, 282), ванмо, ваномо, ванума, ванумо (41, 52, 108 stb.), варчамо, варчлема, варчнема (52, 157, 181 stb.), васылгафлема (255), васт ума, васт умо (63), вачомо (74), вачкодемо, вачкудима (213, 217, 268, 284, 294), ваямо (122, 216), ведьме (203), вет има, вет ямо (49, 56, 58 stb.), вечкема, вечкима (41, 45, 49 stb.), вешкима, вешкнеме, вешкнима (88, 89, 303), видима (218, 282), виздима (41, 279), вит еме (133), виеме (295), вийцема (155), вйикандямо (239, 274, 281, 298) stb.

PAASONEN szótárában érdekes módon nagyon kevés adat szerepel (az a-k betűk anyagából számításaim szerint csak 55). Ennek oka valószínűleg a szótárszerkesztői szigor lehetett, a nomen actionis alakokkal nem akarta szaporítani a szócikkek számát.

A képző mai termékenységét jól mutatja a nyelvújító törekvésekben élenjáró finn-erza szótár (SES), amelyben nagyon sok -ma/-mo (-me) képzős új szóalkotás fordul elő. Ezek jelentős része összetétel, amelyek között vannak erőltettnek tűnő alakok, amelyek valószínűleg nem fognak meggyökeresedni az erzában, de szép számmal akadnak olyanok, amelyek valószínűleg rövid időn belül a mordvin szókincs szerves részévé fognak válni, pl. *ведь/чудема* 'uoma; vízmeder' (SES 462), *кедьге/нардамо* 'asti apyyhe; mosogatórongy (szó szerint: edény-törő)' (326), *маст ор/ванст ома* 'maanpuolustus; környezetvédelem' (223), *маст ор/сорнома* 'maanjäristys; földrengés' (223), *сыме/орма* 'kupperi; nemi betegség' (165). Az egyszerű szavak listájából néhány példa: *аламолтавт ома* 'vähennys; csökkentés' (511), *валдромтавт ома* 'valaistus; megvilágítás' (473), *кеверькшнема* 'kuperkeikka; bukfenc' (165), *керемт ема* 'levitys; szélesítés, terjesztés' (198), *лелякст ома* 'veljeily; barátkozás' (487), *нузялталема* 'laiskoteltu; lustálkodás' (186), *одкст омст ома* 'entistys; restaurálás, megújítás' (30), *пиж акалема* 'äläkkä; felhajtás, láрма' (529), *чополтавт ома* 'pimenys; elsötétítés, sötétedés' (306), *эдэвт ема* 'charmi; sárm' (22), *ют авт нема* 'tuhtaus; pazarlás' (435) stb. Ebben a több mint nyolcvan szavas halmazban a -ma/-mo képző előtti relatív fő nagyon sokszor összetett igeképzőt (-вт не-, -гале-, -кале-, -кшнe-, -лтавт о-, -лтадо-, -ндт не-) tartalmaz.

A képző mai központi szerepét jól jelzi az orosz eredetű szavakhoz való kapcsolódási képesség is. Néhány példa az ÉRV, EMSz és ESS adatai alapján a kbetűs szóállományból:

- кабалямо 'закабаление [leigázás, elnyomás]' (ÉRV 220) < кабаля- 'закабалять; leigáz',
- казнямо 'казнь [kivégzés]' (ÉRV 224) < казня- 'казнить; kivégez';
- клеймамо 'клеймение [(megbélyegzés, megjelölés)]' (ÉRV 271) < клейма- 'клеить; megbélyegez, megjelöl',
- клёпамо 'клёпка [szegecselés]' (ÉRV 271) < клёпа- 'клепать; szegecsel',

колдрово 'колдовство' (ÉRV 278); '(el)varázslás, varázslat' (EMSz 172) < колдрва- 'колдовать; varázsol',
 корямо 'укоп [szentehányás]' (ÉRV 295); коря- 'корить; szentehányást tesz',
 красямо 'покраска [befestés]' (ÉRV 302) < крася- 'красить; fest',
 крахмалюмо 'накрахмаливание [keményítés]' (ÉRV 302) < крахмалю- 'крахмалить; keményít',
 кроямо 'кройка, раскрой [szabás]' (ÉRV 304) < кроя- 'кроить; kiszab',
 кувилькадема 'кувыркание [bukfenc]' (ÉRV 307) < кувилькаде- 'кувыркаться; bukfencezik',
 курямо 'курение [dohányzás]' (ÉRV 318) < куря- 'курить; dohányzik'.

Nemzetközi szavak orosz közvetítéssel: абст рагировамо, аккредит овамо, акт ивизировамо, аморт изировамо, анализировамо, ат т ест овамо, бомбамо, газировамо, гипнот изировамо, гравировамо, дирижировамо, дист илировамо, ж онглировамо, идеализировамо, изолировамо, импровизировамо, индуст риализировамо, коллект ивизировамо, командировамо, конкрет изировамо, консервировамо, конт ролировамо, конт узиямо, кредит овамо, крит иковамо stb. (Ezekben a főnévképző a -ва- igeképzős alakhoz kapcsolódik k.)

Ami a -ма és -мо megterheltségét illeti, érdekes tendenciákat figyelhetünk meg. A szóvégmutato szótár szóállományában 1368 -ма és 1059 -мо képzős alak fordul elő. A SES új szavaiban az arány 77:5 a -ма javára, ezzel szemben a vizsgált szótárak orosz jövevényszavaiban az arány megfordul (-мо 40, -ма 8). A nemzetközi szavak között csak -мо formával találkozhatunk. Úgy tűnik tehát, hogy a belső szóalkotásban a -ма tölt be fontosabb szerepet, míg az idegen szavakhoz kapcsolódva a -мо a szinte egyeduralkodó (már amennyiben nem a szótárszerkesztők „tehetnek” erről a kettősségről).

2.2. -вкc

A -вкc ma a második legproduktívabb deverbális névszóképző. Alapvetően a cselekvés eredményét jelöli (adattáram elemeinek több mint kétharmada sorolható ide), a másik végpont a cselekvés eredményeképp létrejött konkrét tárgyak megnevezése

Az ősi -кc képző (l. a 2.3. pontban) különféle igealakokhoz kapcsolódhatott, köztük olyanokhoz, amelyek a reflexív -в- képzőt tartalmazták, pl. пама- 'купить; vásárol' > пама-в(о)- 'продаваться'⁵ > рамама-в-кc 'покупка; vásárlás', ёрт о- 'бросить; dob' > ёрт ов(о)- 'броситься' > ёрт ов-кc 'бросок; dobás'. Az idők folyamán ebből elvonódott az absztrakt -вкc képző, amely ma már bármilyen igehez kapcsolódhat. Nincs ваново- szó az erzában, mégis van вановкc

⁵ A reflexív alakokat magyarul sokszor nehéz visszaadni (pl. 'vásárlódik, dobódik'), ezért csak az alapige jelentését közlöm.

'взгляд; pillantás'; nincs пираво-, de van пиравкс 'изгородь; sövény'; nincs пураво-, de van пуравкс 'брызги; permet'; stb. – azaz, itt már csak egy komplex -вкс képzőről beszélhetünk.

Szakirodalmi információk (fontossága ellenére a képző a szakirodalomban csak marginális helyet kapott): EVSEV'EV 1934/1963: 38, BUBRIN 1947: 45, БОЧКАЕВА 1978: 167–168, Grammatika 1980: 105, CYGANKIN 1981: 39–40, MÉSZÁROS 1998: 59, Ёрзаñ ке' 2000: 36, BARTENS 1999: 107, RЈABOV 2002: 47, 2005: 129–131.

Az ÉRV, EMSz, ESS és MdWb adatai alapján készített adattáram 237 szót tartalmaz. Ezek közül itt csak az м- szókezdetűekből mutatok be néhányat:

маковкс 'подарка [konc, könyöradomány]' (ÉRV 358); 'annettu (esim. tavara); suupala' (ESS 89) <<максо- 'дать, отдать; (oda)ad', манчевкс 'ложь, обман' (ÉRV 362); 'becsapás, csalás, ártás; árulás; hazugság' (EMSz 217) <<манче- < маня- 'обмануть, солгать; becsap, rászed, elárul', марсевкс 'слух, молва' (ÉRV 363); 'hír, híresztelés, szóbeszéd' (EMSz 218); 'huhu' (ESS 90) <<марсе- < маря- 'услышать, чувствовать; hall, érez', мендявкс 'изгиб, излом' (ÉRV 376); 'hajlat; görbület, kanyar, törés' (EMSz 226); 'kaarre' (ESS 93); 'член, сустав; Glied, Gelenk' (MdWb 1238) <<мендя- 'согнуть, загнуть, изогнуть; (meg)hajlít, (meg)görbít, (össze)hajt', менчевкс 'извилина, изгиб' (ÉRV 377); 'hajlat, görbület, kanyar' (EMSz 227); 'táite, kaarre, kaarros' (ESS 93) <<менче- 'гнуть, sгибать, загибать; (meg)hajlít, (meg)görbít, hajlítgat', меревкс 'высказывание' (ÉRV 378); 'kifejezés' (EMSz 227); 'ilmaus, fraasi; ilmaisu' (ESS 94) <<мере- 'сказать, ответить; mond', мешавкс 'преграда, помеха [akadály]' (ÉRV 381) <<меша- 'мешать; zavar, akadályoz', молевкс 'ход, движение' (ÉRV 387); 'menés, haladás, járás, mozgás' (EMSz 231); 'käynti(tapa), kävely(tapa)' (ESS 96) <<моле- 'идти; megy, halad', муевкс 'находка' (ÉRV 393); 'talált tárgy, lelet' (EMSz 235); 'löytö; ratkaisu' (ESS 97); муевкс 'находка, найденное; Fund, Gefundenes' (MdWb 1293) <<муе- 'найти, обнаружить; (meg)talál, rátalál'.

A -вкс képző DAMASKIN 1785-ös, mintegy 11 ezer mordvin szót tartalmazó szótárában mindössze 14 lexémában adatolható (ezek közül kettő melléknév).⁶ A főnevek közül nyolc ma is él:⁷

⁶ акаямевкс 'ненадёжный; megbízhatatlan, nem elég szilárd' (DAM. 162) <<a tagadószó + кеме 'твёрдый, прочный, надёжный, верный; erős, kemény, megbízható';

вялт явкс 'кровля [tető, fedél]' (DAM. 127) << вельт я- 'покрыть; be-
 kar, beborít' → mai irodalmi nyelvi alak: вельт явкс,
 пивань иозавкст 'опилки [fűrészpor]' (DAM. 181) << эза- 'тереть;
 aprít' (пила 'пила; fűrész'),
 каявкс 'даль [adó]' (DAM. 78, 204, 205) < кая- 'насыпать, засыпать;
 beönt, megtölt' → каявкс.
 кеж евкс 'лютость [vadság, kegyetlenség, könyörtelenség]' (DAM. 138) <
 <кеж 'гнев, зло, злость; harag, méreg, gonoszság',
 комавкс 'жолоб (жёлоб) [csatorna, árok, lefolyó]' (DAM. 95) ? << кома-
 'наклониться, нагнуться; meghajlik, lehajol',
 кучовкс 'посол [követ]' (DAM. 214), 'пришлец [jövendőny]' (DAM. 230) <
 <кучо- 'послать, отправить; (el)küld' → кучовкс,
 лазновкс 'трещина [repedés, hasadás]' (DAM. 282) << лазо- 'раско-
 лоть; разбить; (fel)hasít, (fel)vág' → лазовкс,
 марявкс 'чувство [érzés]' (DAM. 311) << маря- 'чувствовать; érez' →
 марсевкс, марявкс,
 мелявкс 'забота [gond]' (DAM. 96) << *меля(в), vö. мелявт о- 'забо-
 титься; gondoskodik' → мелявкс,
 санявкс 'синяк, синее место [kék folt, véralfutás]' (DAM. 258) <<
 *сэня, vö. сэньшкядо- 'синеть; megkékül',
 содавкс 'герб [címer]' (DAM. 72 stb.), 'знак [jel, jelzés, jelvény]' (DAM.
 106 stb.), 'лозунг [jelszó]' < сода- 'знать, tud, ismer' → содавкс,
 т рявкс 'питомец [növény]' (DAM. 200) < т ря- 'содержать, кормить;
 (fel)nevel; táplál, etart' → т рявкс.

Láthatjuk, hogy a -вкс DAMASKIN idejében még távolról sem volt produktív,
 és Paasonen hatalmas nyelvjárási anyagának tanúbizonysága szerint még a 19-
 20. század fordulóján sem volt igazán népszerű, termékeny e képző (adattáramba
 99 -вкс képzős szóalakot emeltem be tőle). A 20. század végi szótárak viszont
 már arról tanúskodnak, hogy a suffixum az elvont képzők legtermékenyebb
 csoportjába került (adatok: ÉRV 201, EMSz 157, ESS 118).

Még árulkodóbb az új, 2000-ben megjelent finn-erza szótár anyaga. Mint ko-
 rábban szóltam róla, a szerkesztők voltaképpen egyfajta nyelvújító tevékenysé-
 get is igyekeztek folytatni, s ahol csak tudták, az új fogalmak megnevezésére az
 orosz (elmordvinosított orosz) szavak mellett kreáltak új mordvin lexémákat is.
 Hangsúlyozom, ez nem feltétlenül tükrözi a valós nyelvhasználatot, de a képzők
 termékenységi divatjáról mégiscsak ad bizonyos információkat. A SES-ben 70

асат мит ивкыс 'неукротимый, нестихающий; zabolátlan, féktelen' (DAM. 167) << а
 тагадосzó + сэт ыме 'тихий, смиренный, тишина; csendes, csend'.

⁷ A képzett alakoknak és jelentésüknek a DAMASKIN-szótárban szereplő formáját szere-
 peltetem, de a töveknek a mai formáját és mai jelentését közlöm, az erza-orosz nagy-
 szótár (ÉRV) alapján.

olyan -вкс képzős alak szerepel, amelyek csak ebből a szótárból adathatók. Lássuk ezek közül a p- [п-] betűseket:

- пацькавкс 'töherys [firkálás, firka]' (SES 455) < пацька- 'пачкать, ма- рать; bepiszkít',
 пеж едвкс 'vala [eskü]' (SES 472) < пежеде- 'давать клятву, клясть- ся; megesküszik, esküt tesz',
 пекст авкс 'sulku [zárolj]' (SES 391) < пекст а- 'закреть, замкнуть; bezár, becsuk',
 поведевкс 'riipus [medál]' (SES 347) < поведе- 'подвести; привязать; felakaszt',
 покшолгавт овкс 'suurennos [nagyítás]' (SES 397) < покшолгавт о- 'увеличить; megnagyobbít, felnagyít',
 польдядвкс 'napaus [meglegyintés]' (SES 253) < польдяде- 'дать щел- чок; megficskáz',
 прядрвкс 'ääri [szél; határ, perem, vég]' (SES 531) < прядр- 'завершить, закончить; кончить; befejez, elvégez',
 пут лявкс 'sekasotku [zagyaság, zúrzavar]' (SES 370) < пут ля- 'пу- тать; összekuszál, összezavar'.

Egy képző produktívitasáról az idegen/jövevényszavakhoz való kapcsolódás képessége is sokat elárul. A -вкс manapság e szempont alapján is termékenynek tekinthető, hiszen az orosz eredetű szavakhoz könnyen képes kapcsolódni. A dat- táram anyagának 9%-a sorolható e kategóriába, például:

- брядявкс 'бред; lázalom' << бредя- 'бредить; félrebeszél',
 брудявкс 'запруда; töltés, gát' << брудя- 'прудить, запрудить; gáttal elzár, elrekeszt',
 валявкс 'завалинка; földhányás' << валя- 'завалить, засыпать; bete- met; megtöm',
 викшневкс 'вышивка; hímzés' << викшне- 'вышить; (ki)hímez';
 грабавкс 'награбленное; összerabolt holmi' << граба- 'грабить, огра- бить; kirabol',
 дивавкс 'удивление; csodálkozás' << дива- 'удивиться; elcsodálkozik',
 жарявкс 'жаркое; шкварки; sült hús; tepertő' << жаря- 'жарить; (meg)sül' stb.

2.3. -кc

A -кc képző az uráli *-ks szuffixumra vezethető vissza, vö. cser. -aš, zrzj. -ös, vtj. -es, fi. -(k)s (GYÖRKE 1934: 27–28, A. KÖVESI 1965: 293, 319, SEREBRENNIKOV 1967: 69, HAKULINEN 1979: 137–140, CYGANKIN 1981: 41).

A képzett szavak sokféle szemantikai csoportba sorolhatók, a legnagyobb halmazt az elvont fogalmak alkotják, de jelentős a növények (elsősorban fák) megnevezése. További kategóriák: tárgyak, étel- és italnevek, testi jelenségek, tünetek, betegségek, társzínformák, természeti jelenségek megnevezése stb.

Szakirodalmi információk: EVSEV'EV 1934/1963: 38, БУБРИН 1947: 43, Grammatika 1962: 39–40, ФЕОКТИСТОВ 1966: 182, 1975: 299, SEREBRENNIKOV 1967: 68–69, ЕРМУШКИН 1967: 122, ERDŐDI 1968: 214, CYGANKIN – DEVAEV 1975: 92–93, MOSIN 1977: 7–8, БОЧКАЕВА 1978: 171, CYGANKIN 1976: 142–145, 1981: 35–40, Grammatika 1980: 104–105, KERESZTES 1990: 66, MÉSZÁROS 1998: 41, BARTENS 1999: 106–107, RJABOV 2002: 38–39.

Az ÉRV, EMSz, ESS és MdWb adatai alapján készített adattárbamba 223 szót vettem fel. Nézzük meg az +s szókezdetet!

чамакс 'маска' (ÉRV 737); 'álarc, maszk' (EMSz 419); 'naamio' (ESS 189) <чама 'лицо; arc',
 чапакс 'тесто' (ÉRV 738); 'tészta' (EMSz 421); 'taikina' (ESS 189) <чапавт о- 'квасить, заквасить; (meg)savanyít',
 чевгекс 'калина (дерево) [kányafa]' (ÉRV 742); 'heisipuu' (ESS 190) <чевге 'калина (ягода); a kányafa termése',
 чевгелъкс 'калина; Massholderbusch' (MdWb 246) <чевгель 'калина (ягода); a kányafa termése',
 ченькс 'самогон' (ÉRV 745); 'házipálinka, kisüsti pálinka' (EMSz 426); 'viina, votka; viini' (ESS 191) <ченге 'палиться, подпалиться; meg-ég, kiég',
 черькс 'черта' (ÉRV 746); 'vonal, vonás' (EMSz 427); 'viiva, viiru' (ESS 191) <церт а 'черта; vonal' (l. церькс),
 чикоркс 'скрип' (ÉRV 748); 'csikorgás' (EMSz 429); 'narina' (ESS 191) <чикордо- 'скрипеть; csikorog',
 чирькс čir̥ks 'щель / Spalt [rés, hézag, hasadék]' (MdWb 270) <чире 'берег, край; szél, oldal, perem',
 човоркс 'месиво' (ÉRV 753); 'keverék, zagyvalék, elegy, egyveleg' (EMSz 433); 'sekoitus, seos' (ESS 192) <човордо- 'замесить; (össze)kever, elegyít',
 чополкс 'тень; árnyék' (ÉRV 756) <чополтодо- 'стемнеть; besötétedik', чопода 'sötét'.

DAMASKIN mintegy 11 ezer címszavas szótárában 46 -кc képzős adat szerepel, ezek szinte mindegyike a mai napig él. Ez arra enged következtetni, hogy e szavak nem a püspök „ad hoc” szóteremtényei, hanem már korábban is rögzültek a mordvin szókincsben. Például:

визкс 'стыдливость [szégyen]' (DAM. 279) → визькс,
 вянелькс 'воздух [levegő]' (DAM. 57) → венелькс,
 инькс 'струг [gyalu]' (DAM. 278) → инкс,
 каркс 'пояс [öv]' (DAM. 217, 244, 323) → каркс,
 киякс 'пол [padló]' (DAM. 327) → киякс,
 лангакс 'поперечник, верх, обложка, крышка [keresztgerenda, tető]'
 (DAM. 320) → лангакс,
 ляскс 'прибыток [nyereség, haszon]' (DAM. 222, 223); лязкс 'достаток,
 продток [bőség, jólét]' (DAM. 224) → лязкс,
 машт ыкс 'лихорадка [láz]' (DAM. 134) → машт ыкс,
 оскс 'жертва [áldozat]' (DAM. 65, 93) → озкс,
 палакс 'крапива [csalán]' (DAM. 127) → палакс,
 пилекс 'серьга [fülbevaló]' (DAM. 257) → пилекс,
 пот макс 'дно [vminek a mélye]' (DAM. 82, 104, 280) → пот макс,
 промкс 'сборище [gyülekezet, csődület]' (DAM. 102); 'собрание, сход
 [gyűlés]' (DAM. 121, 281); пуромкс 'собрание' (DAM. 267) →
 промкс,
 суркс 'кольцо [gyűrű]' (DAM. 121, 199, 325) → суркс,
 удалкс 'задница [fenék]' (DAM. 97); 'корма [(hajó)far]' (DAM. 123) →
 удалкс,
 умаркс 'яблоня [almafa]' (DAM. 53) → умарькс stb.

Összehasonlításul: PAASONENnek a 19-20. század fordulóján gyűjtött nagy-
 szótárából (MdWb) adattáramba 151 szót vettem fel. Az 1993-as erza-orosz
 nagyszótárból (ÉRV) 163, az 1995-ös erza-finn szótárból (ESS) 114, a 2003-as
 erza-magyarból (EMSz) pedig 127 szó került be a listába.

A finn-erza szótárban (SES) húsz új szóalkotást találtam. Ez azt sejteti, hogy
 a -кc a mai napig – viszonylag – aktív, produktív képző, s a szótárszerkesztők
 manapság is szívesen használják fel új szavak megalkotására, például:

пигерькс 'tuohi [nyírfakéreg]' (SES 441) <пигерь 'берёста; nyírfakéreg',
 иневанькс 'pyhimys [szentség]' (SES 324) <ине 'большой; nagy' +
 ванькс 'чистый; tiszta',
 манейкс 'pouta [derült idő]' (SES 315) <маней 'солнечная, ясная пого-
 да; napos, derült idő',
 нерькс 'kuonokorra [szájkosár]' (SES 164) <нерь 'клов (птицы); руло,
 морда; csőr, orr, ormány',
 т ашт ыкс 'säästeliäs [takarékos]' (SES 407) <т ашт а- 'накопить, сбе-
 речь, экономить; megtakarít, megspórol' stb.

Érdekes ugyanakkor, hogy a -кc gyakorisága és máig ható termékenysége el-
 lenére nem igazán kapcsolódik az orosz eredetű szavakhoz. A négy vizsgált szó-
 tárban nagyon kevés példát találtam erre:

биздигакс 'fekete ebszőlő' <<or. бздника 'id.',
 бугорькс 'halom' <<or. бугор 'id.',
 вишнякс 'meggyfa' <<вишня 'meggy (termés)',
 добарькс 'feltárás, kitermelés' <<добыть 'feltár, kitermel',
 пилякс 'forgács' <<пила 'fűrész',
 салдат кс 'katonai szolgálat' <<салдат, солдат 'katoná',
 угорькс 'széngáz' <<угар 'id.',
 умот кс 'örvény' <<омут 'id.',
 церькс, черькс 'vonal, vonás' <<черт а 'id'.

Látható tehát, hogy – szemben pl. a -вкс képző „élettörténetével” – a -кц minden évszázadban (legalábbis, amióta mordvin írásbeliség létezik) egyenlő ter-
 mékenységi képet sugall. A -вкс újkeletű divatját az is mutatja, hogy a SES-ben
 nagyon sok olyan adat fordul elő, amely a többi szótárban nem szerepel, azaz ja-
 varészt a szótárszerkesztők alkotásának tekinthető. A -кц e tekintetben is ki-
 egyensúlyozottabb.

2.4. -чи

Ez a képző grammatikalizáció útján, önálló szóból jött létre. Alapszava, a
 'солнце; день' (ÉRV 747); 'nap (mint égítést és mint időegység)' (EMSz 427);
 'aurinko; päivä' (ESS 191); 'солнце; день; Sonne; Tag' (MdWb 249) jelentésű
 чи szó ma is él a mordvinban, de a képző és az alapszó kapcsolata teljesen meg-
 szakadt, a képző teljes szemantikai szabadsággal rendelkezik, s minden megkö-
 töttesség nélkül képes létrehozni új, elvont jelentésű szavakat. Idegen és nyelvúj-
 ítási szavakhoz egyaránt képes kapcsolódni. Az alapszó főként melléknév, kisebb
 mértékben főnév, de elvéve egyéb szófajokkal (ige, határozószó, számnév) is ta-
 lálkozhatunk.

Szakirodalmi információk: EVSEV'EV 1934/1963: 47, BUBRIH 1947: 41,
 Grammatika 1962: 54, FEOKTISTOV 1966: 182, 1975: 300–301, SEREBRENNI-
 KOV 1967: 66–67, KELIN 1967: 65–66, CYGANKIN – DEVAEV 1975: 93, CY-
 GANKIN 1976: 99–100, 1981: 51, Grammatika 1980: 108, Erzáń kel' 2000: 46,
 KERESZTES 1990: 66, ZAICZ 1998: 202, MÉSZÁROS 1997, 1998: 50, BARTENS
 1999: 107, SAARINEN 2004, MATICSÁK 2005.

Az ÉRV, EMSz, ESS és MdWb adatai alapján készített adattáram 156
 szót tartalmaz. Ezek közül itt csak a к- szókezdetet mutatom be:

калгот ксчи 'твёрдость' (ÉRV 227); 'megkeményedés; keménység, szí-
 lárdtság' (EMSz 136) <калгот кс 'отверждение, затверждение; megkemé-
 nyedés, megmerevedés',
 кашт анчи 'гордость' (ÉRV 242); 'büszkeség, gőg' (EMSz 145); 'yl-
 peys' (ESS 65) <кашт ан 'гордый; büszke, gőgös',
 кежейчи 'злость, злоба' (ÉRV 247); 'harag, düh, méreg; gonoszság'
 (EMSz 150) <кежей 'злой; haragos, mérges, gonosz',

кемечи 'крепость' (ÉRV 252); 'erősség, keménység, szilárdság' (EMSz 155); 'lujuus' (ESS 67) < кеме 'твёрдый, прочный; erős, kemény', кит кавчи 'хитрость' (ÉRV 268); 'gavaszság, agyafúrtság' (EMSz 166) < кит кав 'хитрый; gavas, agyafúrt', козячи 'богатство' (ÉRV 276); 'gazdagság, vagyon' (EMSz 170); 'rikkaus' (ESS 71) < козя 'богач, богатый; gazdag'.

Habár a képző elvileg már igen régen létrejött (hiszen a moksában is ugyanez a folyamat ment végbe), elterjedése viszonylag új jelenség, a DAMASKIN-szótárban még csak néhány -чи képzős alak kapott helyet:

беднойчи 'бедность; szegénység' (DAM. 48, 293),
 кудрочи 'дом; ház' (323); кудрчит ь 'хоромы; lakóház, nagy ház' (DAM. 305),
 парочи 'имение; добро, имущество; vagyon, jóság' (DAM. 112, 155, 156),
 супавчи 'богатство, излишество, изобилие; gazdagság' DAM. (44, 110),
 шумбрачи 'здоровье; egészség' (DAM. 82, 104, 262).

PAASONEN hatalmas szótárában mindössze 40 -чи képzős szerepel. Ezzel szemben a mai szótárakban már szép számmal bukannak fel -чи képzős alakok: ÉRV 145, EMSz 101, ESS 75.

Még egyértelműbben árulkodik a képző térhódításáról a 2000-ben megjelent finn-erza szótár. Korábban már többször említettem, hogy ez a szótár nagyon sok nyelvújítási anyagot tartalmaz. Vizsgálataim szerint a szótár 174 -чи képzős alakot rejt. Persze, az itt megjelenő adatok mennyiségéből nem lehet a valós nyelvhasználatra vonatkozó, messzemenő következtetéseket levonni. Intő jel lehet SAARINEN véleménye a finn-erza szótár szerkesztési munkálatairól: „... kun on täytynyt kääntää suomen abstraktisubstantiivi, on otettu käyttöön -či johdos”⁸ (SAARINEN 2004: 340). Mindezek ellenére a tendencia világos, a -чи mára a -мо, -ма és a -вкс mellett a legfontosabb absztrakt névszóképzővé vált.

A SES -чи képzős alakjaiból az a- betűvel kezdődőket mutatom be (mivel ezek etimológiailag teljesen átlátható szavak, külön nem tüntetem fel alapalakjukat):

агрессивнойчи 'aggressivisuus [agresszivitás]' (SES 2),
 азаргадромачи 'kiihko [heveség, szenvedélyesség]' (SES 127),
 аккуратнойчи 'täsmällisyys [pontosság]' (SES 454),
 акулочачи 'kuolemattomuus [halhatatlanság]' (SES 164),
 аламоксчи 'vähenmistö [kisebbség]' (SES 511),
 аламочи 'niukkuus [csekélyesség, szegényesség]' (SES 258),
 апелемачи 'urheus [hősiesség, bátorság]' (SES 463),

⁸ „amikor egy finn elvont főnevet kellett fordítani, kéznél volt a -чи képző”.

апешт евиксчи 'ahnaus, ahnehdinta [mohóság, kapzsiság]' (SES 3),
 арт омачи 'maalautai de [festőművészet]' (SES 223),
 асакландявиксчи 'mysterei [titokzatosság]' (SES 247),
 асат ыксчи 'niukkuus [csekélység, szegényesség]' (SES 258),
 ачарькодэвиксчи 'mysterei [titokzatosság]' (SES 247).

A chi mai elterjedéséről árulkodik a párhuzamos szöveghelyek vizsgálata, a régebbi és mai bibliafordítások összevetése is. Kutatásaim alapján a Lukács evangélium régi, 1889-es fordításban a -чи képzőként 10 szóban van jelen, 65 előfordulással, míg az 1996-os fordításban 28 szóban, 121 előfordulással szerepel. (Részletesebben I. MATICSÁK 2005.)

2.5. -лма, -лмо

Erre a képzőre a szakirodalom sokáig semmiféle figyelmet nem fordított, s a mai napig nagyon kevesen s keveset foglalkoztak vele (LAZAR 1975: 206, CYGANKIN 1976: 92, 1981: 42, Grammatika 1980: 106, ERMUŠKIN 1991: 55; 2004: 54, Ёрза́н ке́' 2000: 37, RJABOV 2002: 59, MÉSZÁROS 1999: 102).

LAZAR az ezzel a képzővel létrehozott szavakat „pseudo-deverbal derivatives” alakoknak nevezi, mert a képzőborkorban meglátása szerint egy -l- igeképző és egy -ma/-mo névszóképző egyesül. A képző létrejöttét CYGANKIN is a morfémahatárok eltolódásával magyarázza. Első lépésben melléknevekből képződtek -л gyakorító képzős igealakok: покш 'большой; nagy' > покшолгадо- 'увеличиться; megnagyobbodik', туст о 'густой; sűrű' > туст олгадо- 'загустеть; megsűrűsödik', эчке 'толстый; vastag' > эчкелгадо- 'толстеть; megvastagodik'. Ezt követően a tövégi -л mássalhangzó és a -ма, -мо képző összeolvadásából létrejött az új képző (és tegyük hozzá, ez analogiásan más szavakhoz is tarthat): покшолма 'размер; величина; méret, nagyság', туст олма 'густость; sűrűség', эчкелма 'толщина; vastagság'. CYGANKIN feltevésének szépséghibája, hogy a -лгадо- képzőből miért tűnt el a -гадо- elem? Talán emiatt más utat képzelt el RJABOV (2002: 59), aki kiindulópontnak a -ла képzős mellékneveket tartja: покшолла 'большеватый; nagyobbacska' > покшол-ма, эчкела 'толстоватый; kövérkés' > эчкел-ма. Ő tehát csak -ма képzővel számol. RJABOV elmélete megmagyarázná az -л- jelenlétét, viszont kihagyta az utolsó lépést, a -лма képző megszületését, holott egyértelmű, hogy ez a képző létezik.

Ezt a képzőt a Grammatika (1980: 106) az improduktív elemek közé sorolja, LIPATOV ET AL. (1983: 121) ritkának tartja, MÉSZÁROS (1998: 102) pedig e két minősítést egyesíti. A „ritka” minősítéssel magam is egyetértek, hiszen mindössze 16 szót tudtam felvenni teljes bizonyossággal adatáramba, ami a két és fél ezernyi -ma/-mo képzős alakhoz képest elenyésző halmaz. A sommás „improduktív” minősítést viszont kissé árnyaltabban fogalmaznám meg (l. lejjebb).

Adattáramba az ÉRV, EMSz, ESS és MdWb alapján a következő szavakat vettem fel:

ёвт алмо 'сказка; загадка; Märchen; Rätsel [mese, találos kérdés]' (MdWb 534) <ёвт а- 'сказать, сообщить; (el)mond, (el)mesél',
 келелма 'ширина; Breite [szélesség]' (MdWb 687) <келе 'ширина; szélesség',
 кувалма 'по, вдоль' (ÉRV 307); 'mentén; miatt' (EMSz 183); 'pitkin; ta-
 kia; vuoksi' (ESS 78); kuvalmo, kuvalma 'вдоль, через; согласно, по,
 из-за; entlang, längs, durch; gemäss, nach, wegen' (MdWb 983). L. a
 következő szócikkben.
 кувалмо 'длина, протяжённость' (ÉRV 307); 'hossz, hosszúság, hossz-
 méret' (EMSz 183); 'pituus' (ESS 78); kuvalmo 'длина, протяжение,
 рост; Länge, Ausdehnung, Wuchs' (MdWb 985). E szó családja (vö.
 кувака 'hosszú', кувалк 'hossz, hosszúság', кувалма 'mentén', ку-
 валт 'mentén', куватъ 'sokáig, hosszú ideig') finnugor eredetű (FU
 *kawka 'lang' > fi. kauka, lpN gāwkâs, osztj. koy) (UEW 1: 132, Étv
 81).
 мазолма 'прелесть [szépség, báj]' (ÉRV 357) <мазы 'красота, краси-
 вый; szép, szépség',
 педельма 'juotikas, iilimato [rióca]' (ESS 117) <педя- 'прилипнуть; rá-
 tapad, odatapad',
 покшолма 'величина' (ÉRV 494); 'nagyság, méret, terjedelem, térfogat'
 (EMSz 291); 'suurus, koko' (ESS 125); pokšolma 'величина; Grös-
 se' (MdWb 1728) <покш 'большой; nagy',
 ст алмо 'вес; тяжесть' (ÉRV 613); 'súly; nehézség; teher' (EMSz 343);
 'raino; vaikeus' (ESS 158); stalmo 'вес, тяжесть; Gewichte, Schwere'
 (MdWb 2026) <ст ака 'тяжёлый; nehéz' (ESM 411),
 сэрелма se'elma 'высота; глубина; Höhe; Tiefe [magasság; mélység]'
 (MdWb 1971) <se', sefe 'высота; magasság',⁹
 содулма súdulma 'проклятие; Fluch, Verfluchung [átok, szitok]' (MdWb
 2188) <содр- 'проклинать; (meg)átkoz',
 т уст олма 'sűrítmény' (EMSz 389); 'taajuu' (SES 408); 'густота; Dik-
 ke, Dichtheit' (MdWb 2355) <т уст о 'густой, плотный; sűrű, dús',
 уксолма uksolma 'рвота; das Erbrochene [hányás]' (MdWb 2444) <
 uksno 'рвать, извергать; hány',
 човильма čovilma 'тонкость; Feinheit, Dünne [vékonyság]' (MdWb
 285) <чова, човине 'тонкий; vékony, sovány',
 чождалмо čoždalma, šoždalmo 'облегчение, смягчение; Erleichterung,
 Linderung [könnyítés, enyhítés]' (MdWb 293) <шождр 'лёгкий;
 könnyű',
 чудильма čudilma 'водосток; Wasserab-
 fluss' (MdWb 296) <чуде- 'течь, протекать; folyik',

⁹ Ez csak PAASONENNél szerepel ebben a formában, a mai szótárak csak a belőle képzett melléknevet (сэрей 'высокий; magas') adatolják.

эчкелма 'толщина, объём' (ÉRV 791); 'vastagság, kövérség' (EMSz 459); 'paksuus' (ESS 202); ечкел'ма 'толщина; Dicke' (MdWb 350) < эчке 'толстый; vastag'.

A képző produktívitasának több mint két évszázados történetét jól nyomon lehet követni DAMASKIN szótárától kezdve a 20. század végén megjelent művekig. Úgy tűnik, DAMASKIN idejében (vagy legalábbis a püspök és szótárkészítő tanítványai körében) ez a képző lényegesen kedveltebb, produktívabb volt, mint a későbbi korokban. Az 1785-ös szótárban a következő -лма/-лмо képzős alakok fordulnak elő:

асат олмо 'недостаток [szükség, hiányosság]' (DAM. 161) < а- + сат о- 'хватать; elég', сат ы 'хватит, достаточно; elég, elegendő', ачкел(ь)ма 'тослота [vastagság]' (DAM. 287) < эчке 'толстый; vastag', васолма 'дальность, дальность [távolság]' (DAM. 78), 'отдаление' (DAM. 186) < васо-: васоло 'дальный; távoli', васолдр 'издалека; távolról' stb.,¹⁰

иовт алмо 'сказка [mese]' (DAM. 259) < өвт а- 'сказать; mond', кувалмо 'длина [hosszúság]' (DAM. 82), 'долгота' (84) < кува-, l. fentebb, мазылма 'красота [szépség]' (DAM. 126), мазолма 'прелесть' (DAM. 221) < мазы 'красивый; szép', паролма 'доброта [jószág]' (DAM. 82) < паро 'хороший; jó', пижелма 'зелень [zöld növényzet, zöltség]' (DAM. 104) < пиже 'зелёный; zöld', покшолма 'великость [nagyág]' (DAM. 50), 'величество' (DAM. 50), 'начальство' (DAM. 158), 'величина' (DAM. 223) < покш 'большой; nagy', псилма 'горячесть [főrtőség]' (DAM. 75) < пси 'горячий, жаркий; meleg, forró', пшилма 'острота [élesség, él]' (DAM. 184) < пшт и 'острый; éles', сат ьмелма 'утоление [enyhítés]' (DAM. 301) < сэт ьме 'тихий, безмолвный, смиренный; csendes', сиядулма 'зависть [irigység]' (DAM. 96) < сявадр- 'завидовать; irigykedik', ст алмо 'тяжесть [nehézség]' (DAM. 292), 'трудность' (DAM. 290), 'иго' (DAM. 108), 'обременение' (DAM. 175) < ст ака 'тяжёлый; nehéz', ст увт улма 'забвение [feledés]' (DAM. 96) < ст увт о- 'забыть; elfelejt', сюдрлма 'брань [veszekedés]' (DAM. 45) < сюдр- 'проклясть, поругать; átkoz, szid', т омбалмо 'глубина [mélység]' (DAM. 73) < т омба-: тобака 'глубокий; mély', т уст олма 'густость [sűrűség]' (DAM. 78) < т уст о 'густой; sűrű',

¹⁰ Meglehet, hogy itt a kiiindulólak a васоло, ebben az esetben csak -ма képző tapadt a szóhoz.

чаволмо, чаволма 'тщета [hiábavalóság]' (DAM. 291), чавулма 'порознь [elkülönítve, egyenként]' (DAM. 213) < чаво 'пустой; порожний; üres', шождылма 'лёгкость [könnyűség]' (DAM. 132) < шожда 'лёгкий; könnyű'.

Mára a -лма/-лмо „népszerűsége” erősen lecsökkent. Érdemes megnézni, a korábbi szótárak (DAMASKIN és MdWb) -лма, -лмо képzős alakjai helyén milyen formák jelennek meg a mai szótárakban, az 1993-as erza-orosz (ÉRV) és a 2012-es orosz-erza nagyszótárban (RÉV)!

асат олмо 'недрстаток' (DAM. 161) – асат овкс, асат ыкс 'недрстаток' (ÉRV 60), асат ома, асат ыкс 'id.' (ÉRV 336),
 васолма 'дальность' (DAM. 78, 186) – васолкс 'даль', васолксчи 'дальность' (ÉRV 111), васолочи 'дальность' (ÉRV 110),
 иовт алмо 'сказка' (DAM. 259), ёвт алмо 'id.' (MdWb 534) – ёвт амо 'рассказ; сообщение' (ÉRV 179, RÉV 533), ёвт нема 'id.' (ÉRV 179, RÉV 480), ёвкс 'сказка' (RÉV 513),
 келелма 'ширина' (MdWb 687) – келе 'ширина' (ÉRV 248, RÉV 614),
 кувалма 'вдрль, через' (MdWb 983) – кувалма 'по, вдрль' (ÉRV 307, RÉV 60),
 кувалмо 'длина, долгота' (DAM. 82, 84, MdWb 985) – кувалмо 'id.' (ÉRV 307, RÉV 119),
 мазылма, мазолма 'красота, прелесть' (DAM. 126) – мазолма 'прелесть' (ÉRV 357), мазый, мазыйчи, мазычи 'красота; прелесть' (ÉRV 357, RÉV 235),
 паролма 'доброта' (DAM 82) – паро 'добро' (ÉRV 458); паро, парочи 'id.' (RÉV 120),
 пижелма 'зелень' (DAM 104) – пиже 'id.' (ÉRV 477, RÉV 172),
 покшолма 'величина' (DAM. 50, 158, 223; MdWb 1728) – покшолма 'id.' (ÉRV 494; RÉV 61), покшни 'id.' (RÉV 61),
 псилма 'горячесть' (DAM. 75) – пси 'жара' (ÉRV 523, RÉV 134), пиксема 'горячность' (RÉV 106),
 пшилма 'острота' (DAM. 184) – пшт ичи 'id.' (ÉRV 531, RÉV 381),
 сат ьмелма 'утоление' (DAM. 301) – сэт ьмени 'спокойствие; тишина' (ÉRV 634, RÉV 539, 561), сэт ьме 'id.' (RÉV 561),
 сиядулма 'зависть' (DAM. 96) – сьвадрма 'id.' (ÉRV 637, RÉV 142),
 ст алмо 'тяжесть' (DAM. 292, MdWb 2026) – ст алмо 'id.' (ÉRV 613, RÉV 63, 571),
 ст увт улма 'забвение' (DAM. 96) – ст увт ома 'забывчивость' (ÉRV 620), ст увт немачи 'id.' (RÉV 140),
 сюдолма 'брань' (DAM. 45); 'проклятие' (MdWb 2188) – сюдома 'id.' (ÉRV 635, RÉV 448),
 сэрелма 'высота; глубина' (MdWb 1971) – серь 'id.' (ÉRV 633, RÉV 95, 101),
 т омбалмо 'глубина' (DAM. 73) – т омка, дромкачи 'id.' (RÉV 101),

т уст олма 'густость' (DAM. 78); 'густота' (MdWb 2355) – т уст о 'гушр' (ÉRV 683); т уст олма 'густота' (RÉV 109),
 уксолма 'рвота' (MdWb 2444) – укснома 'id.' (ÉRV 692, RÉV 486),
 чаволмо, чаволма 'тщета; порознь' (DAM. 213, 291) – чавочи 'пустота' (RÉV 454),
 човильма 'тонкость, толщина' (MdWb 285) – човалмо 'тонкость' (RÉV 563),
 чудильма 'волосток' (MdWb 296) – чудема 'течение' (ÉRV 757, RÉV 560),
 чудевкс 'русло; течение' (ÉRV 757),
 шождылма, чождалма 'лёгкость' (DAM. 132); 'облегчение, смягчение' (MdWb 293) – шождачи 'лёгкость' (RÉV 251),
 эчкелма, ачкел(ь)ма 'толгота, толщина' (DAM. 287, MdWb 350) – эчкелма 'толщина, объём' (ÉRV 791), эчке, эккени, эчкелма 'толщина' (RÉV 562).

A szólisták alapján a következő tanulság fogalmazható meg. A régebbi szótárak adataiból úgy tűnik, ez a képző valaha lényegesen produktívabb volt, mint manapság. Kevés olyan szó van, amelyben ma is él a -лма, -лмо képző (кувалма, кувалмо, мазолма, покшолма, ст алмо, т уст олма, човалмо, эчкелма). A legtöbbször a régi képző helyén manapság a nagyon produktív -чи szerepel (васолксчи, васолочи, дромкани, мазы(й)чи, парочи, покшчи, пшт ичи, ст увт-немачи, сэт ьмечи, чавочи, шождачи, эчкени). Ugyancsak népszerű a másik két absztrakt képző, a -ма, -мо (асат ома, ёвт амо, ёвт нема, пиксема, ст увт ома, сюдома, сявадрома, укснома, чудема) és a -(в)кс (асат овкс, асат ыкс, васолкс, ёвкс, чудевкс). A mordvinban a főnév és a melléknév alakilag sokszor nem különül el egymástól, ebből adódóan gyakran a képző nélküli alak is kifejezheti az elvont főnevet (келе, мазый, паро, пиже, пси, сержь, сэт ьме, т омка, т уст о, эчке).

Ilyen kis korpusz alapján természetesen messzeható következtetéseket nem lehet levonni (s hangsúlyozom ismét, azt sem szabad elfelejtenünk, hogy ezek az adatok nem feltétlenül tükrözik a valós nyelvhasználatot, sok esetben egyfajta szótárkészítői eljárást, „szerkesztői divatot” mutatnak), de összességében mégiscsak kirajzolódik e képző elmúlt kétszáz évének története: ez a szuffixum nem tudott meghonosodni az erzában, helyette inkább más elvont képzők gyökeresedtek meg. („Pályafutása” el lentétes utat járt be, mint a -чи képzőé.)

Vannak azonban biztató jelek. MOSIN (1999: 80–81) elképzelhetőnek tartja e képző „feltámasztását”, a кувалмо és a ст алмо analógiájára¹¹ a következő melléknévi alapú főnevekre tesz javaslatot (ezek közül az инелма és a коськелма a bibliafordításokban már felbukkannak):

¹¹ Azaz itt visszatükröződik RJABOV nézete a képző analógiás kialakulásáról.

ашолма 'бель, белизна; fehérség' <ашола 'беловатый; fehérés',
вейкелма 'равнина; síkság' <вейкетъ 'ровный, ровно; sík, síma',
инелма 'известность, слава; ismertség, dicsőség' <ине 'великий; nagy',
коськелма 'твердь' <коськела 'суховатый; kissé száraz',
ожолма 'желтизна; sárga szín' <ожола 'желтоватый; sárgás',
пижелма 'зелень; zöldség' <пижела 'зеленоватый; zöldes',
сэт ьмелма 'мир; béke' <сэт ьме 'тихий; csendes'.

Ugyanígy deverbális főneveket is létre lehet hozni MOSIN szerint:

кирделма 'поддержка; támogatás, támasz' <кирде 'держатъ; tart, kibír',
невт елма 'спектакль; előadás' <невт е 'указать, показать; (meg)mutat',
чачолма 'урожай; termés' <чачо- 'родиться; születik',
чачт олма 'рождаемость; születés' <чачт о- 'родить; szül'.

MOSIN az egyik szerzője – ALHONIEMI és AGAFONOVA mellett – az 1999-ben Turkuban megjelent finn-erza szótárnak, amelyről korábban már többször szoltam. Ez a szótár rengeteg új szót tartalmaz, a legújabbkori mordvin nyelvújítás egyik fontos opusza. MOSINÉK itt is igyekeznek „rehabilitálni” a -лма/-лмо képzőt, a fentebb említett ашолма (SES 474), инелма (SES 225), кирделма (SES 476), невт елма (SES 266), пижелма (SES 497), сэт ьмелма (SES 342), чачолма (SES 400) szavak mellett a következő -лма/-лмо képzős alakok szerepelnek a szótárban:

веделма 'vesistö; vízrendszer' (SES 491) <ведь 'vesi; víz',
вейкелма 'yksikkö; egység' (SES 520) <вейке 'yksi; egy',
кемелма 'uskonto; vallás' (SES 463) <кеме, vö. кемема 'usko; hit',
лембелма 'lämpötila; hőmérséklet' (SES 219) <лембе 'lämpö; meleg',
лет ькелма 'kosteus; nedvesség' (SES 153) <лет ьке 'kosteaa, kosteus;
nedves, nedvesség',
раськелма 'kansallisuus; nemzetiség' (SES 101) <раське 'suku, suku-
lainen; rokonság, rokon'.

2.6. -вт , -вт ь

Kis produktivitású, ritka képző. Nagyon kevesen foglalkoztak ezzel a képzővel (ERMUŠKIN 1967: 123, 1991: 55, ERDŐDI 1968: 216, CYGANKIN 1981: 39–40). Funkciója megegyezik a -вкс képzőével (sokszor fel is cserélhető vele, főként nyelvjárási szinten): a csel ekvés eredményét jelölő absztrakt képző.

A képző hasonló úton jöhetett létre, mint a korábban tárgyalt -вкс: eredetileg a reflexív -в- képzős igealakhoz tapadhatott a -т (ь) képző (pl. пице- 'варить; főz, (meg)éget' > пицеве- 'обжигаться; megég, megégeti magát' > пицевт 'ожог; égés'; мере- 'сказать; mond' + -вт > меревт 'высказывание; megnyilatkozás, kijelentés'), majd ebből elvonódott a -вт (ь), amely később más ige-
vekhöz is kapcsolódhatott.

A dattáramban 32 (+4)¹² szó kapott helyett. Néhány példa:

- ававт 'свекровь' (ÉRV 28); 'anyós (a férj anyja)' (EMSz 30); 'anoppi' (ESS 1); ававт 'свекровь; мать мужа; Schwiegermutter; Mutter des Mannes' (MdWb 92) < ава 'женщина, мать; нӧ, asszony, anya' (l. még ÉSM 5),
- ат явт 'свёкор (отец мужа)' (ÉRV 63); 'após (a férj apja)' (EMSz 47); 'appi' (ESS 11); ат явт 'свёкор; Schwiegervater (Vater des Mannes)' (MdWb 88) < ат я 'apó, öregember, férj',
- вановт 'взгляд' (ÉRV 106); 'pillantás, tekintet' (EMSz 71); 'katsé' (ESS 24); вановт 'взгляд; Blick' (MdWb 2538) < ван- 'смотреть; néz' (l. még ÉSM 40) ~ вановкс 'id.',
- варшт авт 'взгляд [pillantás, tekintet]' (ÉRV 110); varčavt ~ varšavt 'взгляд, облик (глаз); Blick (der Augen)' (MdWb 2549) < варшт а- 'посмотреть, взглянуть; ránéz, rátekint' ~ варшт авкс 'id.',
- касовт 'рост [növés, növekedés]' (ÉRV 238) < касо- 'расти; (meg)nő, felnő, növekszik' ~ касовкс 'id.',
- козовт 'кашель [köhögés]' (ÉRV 275) < козо- 'кашлять; köhög';
- корт авт 'говор [nyelvjárás]' (ÉRV 294); kortavt 'говорение, манера говорить, наречие, выговор; Sprechen, Art des Sprechens, Mundart, Aussprache' (MdWb 862) < корт а- 'говорить; beszél' ~ корт авкс 'id.',
- лисевт 'росток; Keim [csíra, palánta]' (MdWb 1143) < лисе- 'выйти, уйти; kibújik, előbújik' ~ лисевкс 'id.',
- наравт 'стрижка [nyírás]' (ÉRV 400); 'tukanlekkul' (ESS 100) < нара- 'стричь, брить; (meg)nyír, lenyír',
- оршавт 'одежда' (ÉRV 444); 'ruházat, öltözék' (EMSz 262); oršavt 'платье; Kleidung, Bekleidung' (MdWb 1465) < орша- 'надеть на себя что-л., одеться; felöltözik' ~ оршавкс 'id.',
- пирявт 'забор, изгородь' (ÉRV 482); 'kerítés, palánk' (EMSz 286); piřavt 'забор, городьба; Zau, Umzäunung' (MdWb 1677) < пиря- 'загородить; bekerít' ~ пирявкс 'id.',
- прявт 'председатель; глава (хозяин в семье)' (ÉRV 522); 'főnök, vezető, elnök' (EMSz 302); 'esimies, päällikkö' (ESS 134); přavt 'начальник, Haupt, Häuptling, Oberhaupt, Ältester' (MdWb 1813) < пря 'голова',
- сант явт 'чащоба' (ÉRV 568); 'sűrű erdő, bozót' (EMSz 323); 'tiheikkö' (ESS 146) < сандя- 'корчевать; kiirt' ~ сандявкс 'id.',
- сизевт 'усталость [fáradtság]' (ÉRV 585); 'sízef' 'усталость, утомление; Müdigkeit, Ermüdung' (MdWb 2166) < сизе- 'устать; elfárad',

¹² Nehéz eldönteni, vajon a kérdéses képző rejlik-e az orosz eredetű кожовт 'füstnyílás', оровт '(gabona)rakás, halom', пастувт 'pásztor' és поровт 'kűszöb' szavakban. Az átadó alakok (кожух, ворох, пастух, порох) alapján elképzelhető az is, hogy a -x, -г hanghelyettesítéssel в-re változott, és ehhez tapadt az -т képző.

чалгавт 'походка' (ÉRV 737); 'lépés, járás, menés; nyom, lábnyom' (EMSz 419); čalgavt 'походка, оступь; Gang, Art zu treten' (MdWb 202) < чалга- 'наступить; gálép, gátapos' ~ чалгавкс 'id.',
 якавт 'походка' (ÉRV 800); 'járás, menés, járásmód' (EMSz 466); 'käyntitapa' (ESS 204); jakavt 'походка; манера ходить; Gangart' (MdWb 483) < яка- 'ходить, двигаться; jár, halad' ~ якавкс 'id.'.

Ez a képző DAMASKIN szótárában is viszonylag marginális helyet foglal el, s a SES-ben is mindössze két új szóalkotás bukkan fel:

каявт 'выкидыш [elvetélés]' (DAM. 66) < кая- 'сбросить; dob, hajít',
 vö. каявкс 'id.' (CYGANKIN 1981: 39),
 колавт 'порча [ELRONTÁS, elrontás]' (DAM. 213), кола- 'разбить, нару-
 шить; elront, tönkretesz, megrongál', vö. колавкс 'id.' (ÉRV 277,
 EMSz 171),
 пекст авт 'плотина [gát]' (DAM. 202) < пекста- 'закруть; (be)zár,
 (be)csuk', vö. пекста авкс 'зárójel' (SES 391), пекста амка 'kulcs, zár'
 (EMSz 275),
 пирявт 'забор, ограда' [kerítés, palánk]' (DAM. 96, 178) → пирявт,
 ст авт 'сшивка, шов [varrás; varrat]' (DAM. 281, 313) < ста- 'сшить;
 (meg)var', vö. ста авкс 'id.' (ÉRV 611, EMSz 341),
 чувовт 'канал; csatorna' (DAM. 56, 116, 122, 205, 217) < чуво- 'рыть,
 копать; (ki)ás',
 шукушт оровт 'смородина; ribizli' (DAM. 320); mai irodalmi nyelvi
 alakja: шукушт оров,
 пурнавт 'asu [ruha]' (SES 17),
 каршавт 'valjaat [hám, lószerszám]' (SES 473).

3. Összefoglalás

Dolgozatomban hat absztrakt főnévképzőt (-ма/-мо/-ме, -вкс, -кц, -чи, -лма/
 -лмо, -вт /-вт ь) vizsgáltam meg egykori és mai produktívitasuk alapján.

A mai legproduktívabb erza (deverbális) névszóképző a -ма, -мо, -ме. Ez a
 szuffixum már nagyon régóta termékeny; a mordvin írásbeliség első nagy terje-
 delmű korpuszában, DAMASKIN szótárában is fontos szerepe van. A szótáriói
 gyakorlat e téren jelentős szórásokat mutat (PAASONEN például nagyon kevés
 szót vett fel ebből a halmazból), hiszen a deverbális főnevek száma szinte kor-
 láltan.

Ugyancsak régóta produktív a -кц, amely ma is képes új szavak megalkotá-
 sára, de az orosz eredetű szavakhoz kevésbé kapcsolódik.

A -вкс ma a második legproduktívabb deverbális névszóképző. Teljesen más
 képet mutat, mint az előző két szuffixum: produktívitasuk csak a 20. században
 erősödött meg, s vált mára igen termékennyé.

Hasonló utat járt be a -чи is. A képző a 20. század előtt nem tartozott a produktív elemek közé, mára viszont nagyon termékennyé vált – elsősorban a nyelvújítás, az új, absztrakt fogalmak megnevezésének igénye miatt.

A -лма/-лмо valaha viszonylag termékeny lehetett, de mára nagyon lecsökkent a produktivitása, habár egyes nyelvészek igyekeznek feltámasztani.

A -вт (ь) régen sem volt igazán produktív, s ma sem az, kiszorította a vele azonos funkciót betöltő -вк.

Irodalom

- ALHONIEMI, ALHO – AGAFONOVA, NINA – MOSIN, MIHAIL (2000), Suomalais-ersäläinen sanakirja. Типография Красный Октябрь, Саранск. =SES.
- ALVRE, PAUL (1994), Эрзянь-рузонь валкс. Эрзянско-русский словарь. *Linguistica Uralica* 30: 310-312.
- BARTENS, HANS-HERMANN (2001), Eine neue Brücke zu den Wolgasprachen. *Finnisch-ugrische Forschungen* 56: 367-371.
- BARTENS, RAIJA (1999), Mordvalaiskielten rakenne ja kehitys. *Mémoires de la Société Finno-ougrienne* 232.
- ВОСЬКАЕВА, А. И. [БОЧКАЕВА, А. И.] (1984), О суффиксальном словообразовании в эрзя-мордовском языке. *Вопросы финно-угрской филологии. Выпуск 4. Издательство Ленинградского университета, Ленинград*, 159-173.
- BUBVIN, D. V. [БУБРИХ, Д. В.] (1947), Эрзя-мордовская грамматика минимум. Пособие для вузов. Мордовское государственное издательство, Саранск.
- СYGANKIN, D. V. [ЦЫГАНКИН, Д. В.] (1976), Суффиксальное словообразование имен существительных в диалектах эрзянского языка. *Fennougristica* 3: 86-106.
- СYGANKIN, D. V. [ЦЫГАНКИН, Д. В.] (1981), Словообразование в мордовских языках. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск.
- СYGANKIN, D. V. (szerk.) [ЦЫГАНКИН, Д. В. (отв. ред.)] (2000), Эрзянь кель. Морфология. Типография Красный Октябрь, Саранск. =Érzáń kel'.
- СYGANKIN, D. V. [ЦЫГАНКИН, Д. В.] (2006), Морфемика и словообразование мордовских языков. Учебное пособие. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск.
- СYGANKIN, D. V. – DEVAEV, S. Z. [ЦЫГАНКИН, Д. В. – ДЕВАЕВ, С. З.] (1975), Очерк сравнительной грамматики мордовских (мокшанского и эрзянского) литературных языков. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск.
- СYGANKIN, D. V. – MOSIN, M. V. [ЦЫГАНКИН, Д. В. – МОСИН, М. В.] (1998), Этимологиянь валкс. Мордовской книжной издательствась, Саранск. =Étv.
- DAM. =DAMASKIN 1785.
- DAMASKIN [ДАМАСКИН] (1785), Словарь языков разных народов в Нижегородской епархии обитающих, именно россиян, татар, чувашей, мордвы и черемис... 1785 года. =FEOKTISTOV 1971.
- EMSz =MÉSZÁROS – SIRMANKINA 2003.

- ERDŐDI JÓZSEF (1968), Erza-mordvin szövegek (magyarázatokkal, nyelvtani vázlattal és szótárral). ELTE BTK Finnugor jegyzetek 14. Tankönyvkiadó, Budapest.
- ERMUŠKIN, G. I. [ЕРМУШКИН, Г. И.] (1967), Имя существительное и глагол в северо-западных говорах эрзя-мордовского языка. Вопросы мордовского языкознания. Выпуск 32. Мордовское книжное издательство, Саранск. 104-136.
- ERMUŠKIN, GRIGORIJ I. [ЕРМУШКИН, ГРИГОРИЙ] (1991), Верхнепьянский диалект эрзя-мордовского языка. Mitteilungen der Societas Uralo-Altaica, Heft 13. Einheitliche Beschreibung der Dialekte uralischer Sprachen (begründet von KLARA E. MAJTINSKAJA und WOLFGANG VEENKER) 3. Societas Uralo-Altaica, Hamburg.
- ERMUŠKIN, GRIGORIJ I. [ЕРМУШКИН, ГРИГОРИЙ] (2004), Среднетешский диалект эрзя-мордовского языка. Mitteilungen der Societas Uralo-Altaica, Heft 24. Einheitliche Beschreibung der Dialekte uralischer Sprachen (begründet von KLARA E. MAJTINSKAJA und WOLFGANG VEENKER) 9. Moskva – Groningen.
- ÉR V = SEREBRENNIKOV ET AL. 1993.
- ÉRZÁŃ KEĹ' = CYGANKIN 2000.
- ÉSM = VERŠININ 2004-2011.
- ESS = NIEMI – MOSIN 1995.
- ÉTV = CYGANKIN – MOSIN 1998.
- EVSEV'EV, M. E. [ЕВСЕВЬЕВ, М. Е.] (1934/1963), Основы мордовской грамматики. Избранные труды. Том третий. Мордовское книжное издательство, Саранск.
- ФЕОКТИСТОВ, А. Р. [ФЕОКТИСТОВ, А. П.] (1966), Мордовские языки. In: ЛУТКИН, В. И. – МАЙТИНСКАЯ, К. Е. (szerk.) [Лыткин, В. И. – Майтинская, К. Е. (отв. ред.)], Языки народов СССР III. Финно-угорские и самодийские языки. Издательство Наука, Москва. 172-220.
- ФЕОКТИСТОВ, А. Р. [ФЕОКТИСТОВ, А. П.] (1968), Истоки мордовской письменности. Наука, Москва.
- ФЕОКТИСТОВ, А. Р. [ФЕОКТИСТОВ, А. П.] (1971), Русско-мордовский словарь. Из истории отечественной лексикографии. Наука, Москва. = DAMASKIN 1785.
- ФЕОКТИСТОВ, А. Р. [ФЕОКТИСТОВ, А. П.] (1975), Мордовские языки. In: ЛУТКИН, В. И. – МАЙТИНСКАЯ, К. Е. – РЕДЕИ, КАРОЙ (szerk.) [Лыткин, В. И. – Майтинская, К. Е. – Редеи, Карой (отв. ред.)], Основы финно-угорского языкознания 2. Прибалтийско-финские, саамский и мордовские языки. Наука, Москва. 248-345.
- Grammatika (1962) = KOĹJADĚNKOV, M. N. (szerk.) [Колядёнков, М. Н. (ред.)], Грамматика мордовских языков. Часть I. Фонетика и морфология. Мордовское книжное издательство, Саранск.
- Grammatika (1980) = CYGANKIN, D. V. (szerk.) [Цыганкин, Д. В. (ред.)], Грамматика мордовских языков. Мордовский государственный университет, Саранск.
- GRÜNTHAL, RINO (2001), H. Paasonens Mordwinisches Wörterbuch – Ein hundertjähriger Riese Finnisch-ugrische Forschungen 56: 355-359.
- GYÖRKE, JÓZSEF (1934), Die Wortbildungslehre des Uralischen (primäre Bildungssuffixe). J. G. Krüger, Tartu.

- HAKULINEN, LAURI (1979), Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.
- HERRALA, EEVA – FEOKTISTOV, ALEKSANDR (1998), Mokšalais-suomalainen sanakirja. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 58. Turku.
- ITKONEN, ERKKI (toim.) (1992), Suomen sanojen alkuperä. 1. A–K. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556 – Kotimaisten Kielten Tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki. = SSA 1.
- KELIN, M. A. [Келин, М. А.] (1967), Сложные существительные подчинительного типа в мордовских языках. Вопросы мордовского языкознания. Труды, вып. 32. Мордовское книжное издательство, Саранск. 39–72.
- KERESZTES, LÁSZLÓ (1986), Geschichte des mordwinischen Konsonantismus II. *Studia Uralo-Altaica* 26. Szeged. = MdKons.
- KERESZTES LÁSZLÓ (1990), *Chrestomathia Morduinica*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- A. KÖVESI MAGDA (1965), *A pemi nyelvek ősi képzői*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KULONEN, ULLA-MAIJA (toim.) (1995), Suomen sanojen alkuperä. 2. L–P. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556 – Kotimaisten Kielten Tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki. = SSA 2.
- LAZAR, OSCAR (1975), *The Formation of Abstract Nouns in the Uralic Languages*. *Acta Universitatis Upsaliensis* 10. Almqvist & Wiksell International, Stockholm.
- LEHTISALO, TOIVO (1936), Über die primären uralischen Ableitungssuffixe. *Mémoires de la Société Finno-ougrienne* 72.
- LIPATOV, S. I. – MATJUŠKIN, P. G. – MOSIN, M. V. [Липатов, С. И. – Матюшкин, П. Г. – Мосин, М. В.] (1983), Пути обогащения лексики мордовских языков. In: CYGANKIN, D. V. (szerk.) [Цыганкин, Д. В. (ред.)], *Лексикология современных мордовских языков*. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск.
- LUUTONEN, JORMA – MOSIN, MIKHAIL – ŠČANKINA, VALENTINA [Луутонен, Йорма – Мосин, Михаил – Щанкина, Валентина] (2004), *Reverse Dictionary of Mordvin*. Обратный словарь мордовских языков. *Lexica Societatis Fenno-Ugricae* 29. Suomalais-ugrilainen Seura, Helsinki.
- МАЙТИНСКАЯ, К. Е. [Майтинская, К. Е.] (1974), Сравнительная морфология финно-угорских языков. In: ЛЫТКИН, В. И. – МАЙТИНСКАЯ, К. Е. – РЕДЕИ, КÁRÓLY (szerk.) [Лыткин, В. И. – Майтинская, К. Е. – Редеи, Карой (отв. ред.)], *Основы финно-угорского языкознания*. Наука, Москва. 214–382.
- MATICSÁK SÁNDOR (1999), Új mordvin szótárak. *Folia Uralica Debreceniensia* 6: 172–179.
- MATICSÁK SÁNDOR (2000), Alhoniemi – Agafonova – Mosin: Suomalais-ersäläinen sanakirja. Finneń-erzáń valks. *Folia Uralica Debreceniensia* 7: 147–150.
- MATICSÁK SÁNDOR (2005), A képzővé válás kora a mordvinban. *Folia Uralica Debreceniensia* 12: 69–86.
- MATICSÁK SÁNDOR (2012), *A mordvin írásbeliség kezdetei*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

- MATICSÁK, SÁNDOR (2014), The -m(V) nominal derivational suffixes in Erzya-Mordvin. *Linguistica Uralica* 50: 172-188.
- MdKons = KERESZTES 1986.
- MdWb = PAASONEN 1990-1996.
- MÉSZÁROS EDIT (1997), Az erza-mordvin -či képzős absztrakt főnevek. *Néprajz és Nyelvtudomány* 38: 229-241.
- MÉSZÁROS EDIT (1998), Erza-mordvin nyelvkönyv kezdőknek és középfeladókknak (MARIJA IMAJKINA közreműködésével). JATEPress, Szeged.
- MÉSZÁROS EDIT – RAISZA SIRMANKINA (2003), Erza-mordvin-magyar szótár. Második, átdolgozott, bővített kiadás. Szombathely. =EMSz.
- MÉSZÁROS EDIT – SZVETLANA MOTORKINA – NYINA KAZAJEVA – FELFÖLDI ÁGNES – RAISZA SIRMANKINA (2008), Magyar-erza-mordvin szótár. *Studia Uralo-Altaica Supplementum* 11. SzTE Finnugor Nyelvtudományi Tanszék, Szeged.
- MOSIN, M. V. [МОСИН, М. В.] (1977), Сравнительно-исторический анализ зоологической терминологии мордовских языков. In: ALVRE, P. (szerk.) [АЛВРЕ, П. (отв. ред.)], Вопросы морфологии эрзянских и мокшанских диалектов. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск. 3-15.
- MOSIN, M. V. [МОСИН, М. В.] (1999), Эрзянь келень лексиканть пештема лисьма-пряно. In: MOSIN, M. V. (szerk.) [МОСИН, М. В. (ред.)], Словообразовательная архитектура в волжско-финских языках. Красный Октябрь, Саранск. 79-83.
- MOSIN, M. V. (szerk.) [МОСИН, М. В.] (ред.) (2012), Русско-эрзянский словарь. Рязонь-эрзянь валкс. Красный Октябрь, Саранск. =RÉV.
- NIEMI, JAANA – MOSIN, MIHAIL (1995), Ersäjäis-suomalainen sanakirja. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 48. Turku. =ESS.
- PAASONEN, HEIKKI (1990-1996), Mordwinisches Wörterbuch. Zusammengestellt von K. HEIKKILÄ. Bearbeitet und herausgegeben von Martti Kahla. *Lexica Societatis Fenno-Ugricae* 23. Suomalais-ugrilainen Seura, Helsinki. =MdWb.
- POLJAKOV, O. E. – KELINA, A. N. [Поляков, О. Е. – Келина, А. Н.] (1996), Русско-мокшанский школьный словарь. Мордовское книжное издательство, Саранск.
- RÉDEI, KÁROLY [Hrsg.] (1988a), Uralisches Etymologisches Wörterbuch 1. Akadémiai Kiadó – Otto Harrassowitz, Budapest – Wiesbaden. =UEW 1.
- RÉDEI, KÁROLY [Hrsg.] (1988b), Uralisches Etymologisches Wörterbuch 2. Akadémiai Kiadó – Otto Harrassowitz, Budapest – Wiesbaden. =UEW 2.
- RÉV =MOSIN 2012.
- RJABOV, I. N. [Рябов, И. Н.] (2000a), Словообразовательные отношения между глаголом и существительным в эрзянском языке. In: MOSIN, M. V. (отв. ред.), Материалы II Всероссийской научной конференции финно-угроведов «Финно-угристика на пороге III тысячелетия» (филологические науки). Типография Красный Октябрь, Саранск. 278-280.
- RJABOV, I. N. [Рябов, И. Н.] (2000b), Транспозиция как способ образования новых слов в эрзянском языке. *Финно-угристика. Межвузовский сборник научных трудов*. Выпуск 4. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск. 167-170.